

Herkese merhaba,

UNEC Ekonomi Forumu'nda bana yer verdiğiniz için teşekkürlerimi sunarım. Ben Erol Özvar. Koronavirüs salgını süresince ve sonrasında eğitim ve özellikle yükseköğretim sektörü ile ilgili görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Neredeyse iki yıldır, küresel COVID-19 salgını insanlığı tehdit etmekte ve tüm toplumları büyük zorluk ve krizlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Yeni olumsuz yaşam koşullarına uyum sağlama kapasitemiz açısından test ediliyoruz. COVID-19'un yanında iklim değişikliği ve küresel finansal krizler, hepsi; esneklik, karşılıklı bağımlılık ve bir sonraki afet ve felaketlerin üstesinden gelme dirayetini yeniden gözden geçirme gerekliliğini beraberinde getirmektedir.

Yapacağım kısa sunum şu soruları içerecektir: Yükseköğretim sektörü yakın zamanlı salgın koşullarından nasıl etkilendi? Üniversiteler, yerel ve küresel şokları hafifletmede daha etkili bir rol oynama yolunda kendilerini nasıl adapte edebilirler? COVID-19 salgınından sonra yükseköğretim sistemleri eski işlevlerini devam ettirecekler mi? Bu soruların hiçbir ülkeye özgü olmadığı gerçeğinin hepimiz tarafından paylaşıldığı kanaatindeyim.

Saygıdeğer Meslektaşlarım,

COVID-19 hayatımızın her alanını alt üst etti. Sosyal mesafeye ek olarak, yerel ve küresel seyahatlerin kısıtlanması ve hatta yasaklanması, bizi davranışlarımızı değiştirmeye zorlamaktadır. Salgın döneminde başlayan ve muhtemelen öngörülemeyen bir süre boyunca devam edecek küresel lojistik kriz, yaşam biçimlerimizi tehdit etmektedir.

Tüm dünyada yükseköğretim sektörünün diğer birçok sektör gibi bu krize hazırlıksız yakalandığı yadsınamaz bir gerçektir. Salgından önce üniversitelerde eğitim çoğunlukla yüz yüze gerçekleştirilmekteyken COVID-19'un patlak vermesinden sonra üniversitelerin yaptıkları ilk şey kapılarını kapatmak ve eğitimlerine çevrimiçi ve uzaktan eğitim yoluyla devam etmek olmuştur. Eğer bir an için kalite güvencesi ile ilgili endişelerimizi bir kenara bırakırsak, üniversitelerdeki akademik ve idari personel, e-öğrenme için tüm müfredatı kısa bir sürede dijitalleştirerek krize hızlı yanıt verme hususunda övgüyü hak etmektedir.

Salgın başlamadan önce, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerin yükseköğretim sektöründe farklı ölçeklerde de olsa eğitim faaliyetlerini sürdürmek için e-öğrenme altyapıları edindiklerini anlıyoruz. Kabul edilmelidir ki üniversiteler, değişimlere uyum sağlamak ve uzaktan eğitim süreçlerine daha fazla yer açmak için hibrit veya karma öğrenme modellerini başlatmak için söz konusu mevcut altyapıları iyi kullanmışlardır. Yine de bu altyapılar yeni ortaya çıkan tüm talepleri karşılamamıştır. Bu da, birçok ülkenin uzaktan video konferans yazılımına büyük yatırımlar yapmasını beraberinde getirmiştir. Hatta artık birçok okul, öğretim üyeleri ile öğrenciler arasında köprü kuracak dijital konferans odacıkları sağlayan yazılımlara sahiptir.

Tüm bu ilerlemelere rağmen, yükseköğretimin her bir ülke içinde ve ülkeler arasında aynı düzeyde erişilebilir olup olmadığı hâlâ bir sorundur. Mevcut haliyle dijitalleşme, yükseköğretimde fırsat eşitsizliğini azaltmak anlamına gelmemektedir. Bu konu ile ilgili daha yapılacak çok iş vardır.

Değerli katılımcılar,

Yükseköğretimde salgın tehdidiyle karşı karşıya kaldık ve bu sorunu uzaktan eğitim yöntemlerini uygulayıp geliştirerek yönettik. Şimdi soracağımız soru “Salgın bittiğinde ne olacak?” Akademisyenler ve öğrenciler uzaktan eğitim araçlarını kullanmayı sürdürmeyi mi isteyecekler yoksa tamamen yüz yüze eğitime geri dönmeyi mi tercih edecekler? Yapılan anketlerden ilginç sonuçlar çıkmıştır.

Bazı ülkelerde yapılmış olan anketler öğrencilerin salgın sonrasında uzaktan eğitim yöntemlerinin kullanılmasına itirazları olmayacağını ortaya koymuştur. Salgın süresince öğrenci ve öğretim üyelerinin uzaktan eğitime ilişkin memnuniyetlerine yönelik Türkiye verilerine dayanarak, Türkiye’deki öğrencilerin ve öğretim üyelerinin yeni koşullara başarılı bir şekilde adapte olduklarını güvenle söyleyebilirim. Bir şekilde kendilerini Zoom, Google Meet, Microsoft Teams gibi dijital platformlara adapte ederek eğitim-öğretim sürecini devam ettirdiler. Şimdi, salgın koşulları sona erdikten sonra yeni edindikleri beceri ve alışkanlıkları en iyi şekilde kullanmaya istekli bir hale geldiler.

Çevrimiçi eğitimin bazı belirgin faydaları vardır. Çevrimiçi eğitim, öğrencilerin fiziksel mesafenin zorluklarının üstesinden gelmelerini sağlamaktadır. Kişilerin öğrenirken hareket halinde olmalarına imkân tanımaktadır. Geleneksel öğrenme giderlerinin bir kısmını azaltmakta ve eğitimin nüfusun daha geniş bir kesimine yayılmasını mümkün kılmaktadır. Yükseköğretimdeki öğrenci, akademisyen ve yöneticiler olarak bizlerin bu faydaları görmezden gelmemiz neredeyse imkânsızdır.

Ayrıca, yükseköğretim dünyasının daha da ötesine bakacak olursak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, dijital bilgi toplumu ve dijital bilgi ekonomisi, tüm ülkeler için bir hedef haline gelmiştir. Bu amaç doğrultusunda, dijital teknolojilere aşina olan nitelikli işgücüne olan talebin küresel düzeyde artacağı aşikardır.

Dolayısıyla tüm bunları göz önünde bulundurarak, çevrimiçi öğrenmenin geleneksel üniversite eğitim yöntemlerine dahil edilmesinin ve hibrit eğitim ve öğretim modellerinin izlenmesinin kaçınılmaz olduğu kanaatindeyim. Hepimizi yükseköğretim paradigmasında bir değişim beklemektedir.

Tüm bunları söyledikten sonra e-öğrenme veya çevrimiçi öğrenmenin, faydaların yanında zorlukları da beraberinde getirdiğinin altını çizmeliyim. Öğrenme alanı, sınıflar, ders müfredatı, ders programları, eğitim programları ve değerlendirme sistemleri gibi yükseköğretimimizin geleneksel konularını yeniden ele almalıyız.

Ayrıca dijitalleşme, istihdam piyasasında da dikkat çekici bir değişim yaratmaktadır. Birçok iş, üretimde otomasyonun ortaya çıkması nedeniyle büyük bir riskle karşı karşıya kalmaktadır. 2025 yılına kadar dünyada, dijital dönüşüm nedeniyle 85 milyon işin yok olabileceği ve aynı zamanda yeni çalışma hayatına daha uyumlu 97 milyon yeni işin ortaya çıkacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla son yıllarda çalışma hayatında yaşanan dönüşümler neticesinde işgücü piyasasında ileri düzeydeki yeterliklere sahip insan kaynağı ihtiyacı giderek artacaktır. Yükseköğretim programlarından mezun olanlar yetkinliklerini geliştirmek amacıyla örgün veya yaygın programlara kaydolma eğilimi gösterecektir. Tüm bunlar, kısmen COVID salgını ile ilgili olarak son yıllarda çalışma hayatında meydana gelen değişikliklere cevap vermek için yapılmalıdır.

Tüm bu ileriye dönük gelişmelerle birlikte, istihdam piyasasındaki yükselen trendler ve yeni mesleki eğitim modellerinin yanı sıra esnek meslek profilleri oluşturmanın ve öğrencilere bu doğrultuda gerekli becerileri kazandırmanın yollarını da düşünmeliyiz. Ayrıca okullardaki eğitim süreleri ve önceki öğrenmelerin tanınması hususları da ayrıntılı bir biçimde ve titizlikle planlanmalıdır.

Gerçekleşmesi beklenen dönüşüm ile birlikte yükseköğretimin insan kaynağı profili de güncellenecektir. Planlamalar şimdiden yapılmalı ve ileride ihtiyaç duyulacak becerilere sahip bireylerin istihdamına öncelik verilmelidir. Özellikle BİT alanındaki istihdamın giderek artacağı göz ardı edilmemelidir.

Yükseköğretim kurumlarını işgücü piyasalarıyla daha yakından ilişkilendirmediğimiz takdirde, üniversitelerin işe yararlılığının sorgulanabilir hale gelmesi şaşırtıcı olmayacaktır. Bu sebeple program ve müfredatı tasarlayanlar, öğrencileri istihdam edilebilir beceri ve yeteneklerle donatacak şekilde eğitim içeriği hazırlamalıdır. Ayrıca üniversite yönetimleri iş dünyasıyla işbirliklerini gündemde tutmalıdır.

Salgın süresince, daha fazla uluslararası öğrenci kaydının olması açısından uluslararasılaşma, özel üniversiteler için ana finansal kaynaklardan biri olmaya devam etmiştir. Uluslararasılaşma üniversitelerin küresel entegrasyonunun sağlanma düzeyine ilişkin bir ölçüt olup mezunların rekabetçi bir ortama hazır şekilde katılımlarını desteklemektedir. COVID-19 salgınının olumsuz etkilerine rağmen öğrenci ve öğretim elemanlarının uluslararası hareketliliği devam etmiştir. Sınırlı olsa da hareketlilik, bilgi ve deneyimlerin bir bölgeden diğerine hızlı bir şekilde aktarılmasını sağlamaktadır. Hareketlilik programlarının yanı sıra koronavirüs salgını sonrasında uluslararası öğrenci ve akademik personel sayısının artırılması ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliklerinin geliştirilmesi yükseköğretim sistemlerinin ulaşmak istedikleri temel hedefler olmaya devam edecektir.

COVID salgını sonrası, Ar-Ge ve inovasyon faaliyetleri ile ilgili olarak üniversiteler dijital ekonomi ve yeşil mutabakat alanlarında kapasite geliştirmeye odaklanırken yazılım sektörüne daha fazla kaynak ayırmalıdır. Eğer dijital devrimi gerçekleştirmek istiyorsak, altyapıyı geliştirmemiz ve dijital okuryazarlığı topluma tanıtmamız gerekecektir. Ayrıca bu devrimin itici gücü olan yazılım sektörüne uygun yasal kodlar geliştirmemiz gerekiyor. Bununla birlikte, bunlar ilgili faaliyetleri ilerletmek için yeterli olmayacaktır. Bilimsel projelerin etkinliğini artırmak için araştırmacılara yönelik teşvikler yalınlaştırılmalıdır. Ayrıca projelerin çıktıları destek mekanizmaları aracılığıyla ticarileştirilmeli ve markalaştırılmalıdır.

Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumlarını çatısı altında toplayan YÖK, 8 milyonun üzerinde öğrenci ve 180 binin üzerindeki öğretim elemanı bulunan 207 yükseköğretim kurumunun faaliyetlerini koordine etmektedir.

Türk Yükseköğretimi nicel gelişimini büyük ölçüde tamamlamış olup şu an kalite odaklı yapısal dönüşümlere odaklanmaktadır. Bu kapsamda, Yükseköğretimde Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma, YÖK 100/2000 Doktora Burs Projesi, Hedef Odaklı Uluslararasılaşma, Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Projesi, Açık Bilim ve Açık Erişim Projesi, Geleceğin Meslekleri Projesi, YÖK-Gelecek Projesi, YÖK-Anadolu Projesi ve YÖK Sanal Laboratuvar Projesi gibi birçok proje yürütmektedir.

Yeni dönemde yükseköğretimde yeni vizyonumuz ana hatları ile yükseköğretimde **büyük veri**, kanıt temelli karar destek hizmetleri, öncelikli olarak Türkiye'nin ekonomik ve sosyal

sorunlarını odak alan bir Ar-Ge politikası, inovasyon ve istihdam odaklı üniversiteler, akademik üretkenlik, güçlü akademik performans, üniversite-iş dünyası iş birliğine dair yeni modeller, yeni mesleki eğitim modelleri, önceki öğrenmelerin tanınması, üniversitelerin uluslararası etkileşimleri ve bilgi diplomasinin yaygın kullanılmasıdır.

Sonuç olarak, yükseköğretimin 'eski' yöntemlerine geri dönülmesi **gibi bir seçenek yoktur.**

COVID salgınının geri döndürülemez ve ortadan kaldırılamayacak güçleri ortaya çıkardığı inkar edilemez. Bu süreçte toplum, ekonomi ve sağlık hizmetleri önemli dönüşümler geçirmiştir. Aynı şekilde, eğitim sektörü ve özellikle yükseköğretim sektörü de zorluklarla karşı karşıya kalmış ve bu zorluklara ana yapıyı etkileyecek şekilde yanıt vermiştir. Belki de COVID salgını ile ilgili değişikliklerin, özellikle çeşitli çevrimiçi öğretim biçimlerinin eğitimde bir paradigma değişikliğine yol açtığını söylemek abartı olmaz. Artık bizler, yeni nesilleri salgın sonrası giderek küreselleşen dünyanın zorluklarına hazırlayacak yeni eğitim modelimizi inşa etmeye çalışırken, tüm zorluklarıyla birlikte yeni paradigmadan fayda sağlamanın en etkili yollarını düşünmek zorundayız.

Yükseköğretim, **COVID sonrası dünyayı** şekillendirmeye yardımcı olmalıdır. Üniversiteler, toplumlarıyla daha proaktif bir şekilde ilişki kurmalıdır. Ancak o zaman bilgi üretimine daha iyi katkıda bulunabilir, öğrencileri aktif vatandaşlık için eğitebilir ve demokratik ve kapsayıcı bir toplum yaratılmasına yardımcı olabiliriz. O yüzden öncelikle **normale dönme sendromundan** kurtulmalıyız. Daha sonra bu fikirleri aktif olarak uygulamaya koyabiliriz.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Erol Özvar
Yükseköğretim Kurulu Başkanı
UNEC Ekonomi Forumu Bakü 2021
2 Aralık 2021, Azerbaycan Devlet Ekonomi Üniversitesi